

V, 1. Euskaltzaindiaren agiria euskal hitzei buruz

Euskaltzaindiak, idazle eta hizlarietara zuzenbide batzu eskaini nahiz, eta asko zuzenbide horien zai dagoela jakinik, honako Agiri hau azaltzen du:

OINARRI-LEGEA

Hiztegi sailean ez da bidezko hitz asmatutara jotzea ezin bestez baizik, eta orduan ere hitzen erabidean hizkuntzaren jorak gordeaz.

Hori hiztegiari gagozkiola. Gramatikaren barrutian, ordea, ez da sekula zilegi asmatzen ibiltzea edo hizkuntza aldatu nahi izatea.

EUSKAL HITZAK ZEIN DIREN JAKITEKO BIDEA

Eta hiztegiaren hauzi hau xehetasun gehiagorekin garbitu nahiz, euskal hitzak zein diren, hau da, euskal literaturan erabiltzeko hitz jatorrak eta bidezkoak zein diren jakiteko, bidea eta neurria finkatu nahi du aurrenik Euskaltzaindiak.

Euskal hitzak dira euskara bizian sustraiturik daudenak.

Sustrai hori zenbat eta sakonagoa izan, hainbat eta esku-bide gehiago du hitz batek erabilia izateko. Hitz baten zabaluneak, antzinateak eta idazle zaharrek hitz hori erabili ote duten jakiteak, asko esan nahi du hitzaren sustraia zenbaterainokoa den jakiteko.

Sustrai handiko hitzak, bada, euskal hitzak dira, nahiz eta erdaratik etorri. Bada gure hiztegian holako hitzen piloa: jatorriz

kanpotik sartuak, baina euskaran gogotik erroturik daudenak, alegia. Beraz, etxeko bihurtuak dauzkagu, gure gureak dira hitz horiek. Euskal hitzak dira, bada, erdaratikakoak izan arren. Hitz horiek eskubide osoz erabil daitezke, eta horien lekuan erabiltzeko asmatu diren hitz berriak ez dira gehienetan euskal hitzak eta ez dute haiek hainbat eskubide erabiliak izateko.

Hona hemen holako euskal hitz jatorren zerrenda bat. Erdaritikakoak izan arren, etxeko bihurtuak dauzkagu, eta emandako neurriaren arabera euskal hitz jatorrak dira:

<i>abendu</i>	<i>erregina</i>
<i>aingeru</i>	<i>erlijio / erlegino</i>
<i>alkate</i>	<i>eliza / eleiza / elexa</i>
<i>amodio</i>	<i>eskola</i>
<i>arima / anima</i>	<i>espiritu / izpiritu</i>
<i>abade / apaiz / apez</i>	<i>familia / pamily</i>
<i>apostolu</i>	<i>fed</i>
<i>arraza</i>	<i>frutu / fruitu</i>
<i>arrazoi / arrazoin</i>	<i>finkatu</i>
<i>bake / pake</i>	<i>gorputz</i>
<i>balio</i>	<i>gramatika</i>
<i>bekatu / pekatu</i>	<i>gloria / loria</i>
<i>berba</i>	<i>grazia / garazia</i>
<i>bertso</i>	<i>imajina</i>
<i>bedeinkatu / benedikatu</i>	<i>inpernu / infernu</i>
<i>birjina</i>	<i>imitazio / imitazio / imitazione</i>
<i>birtute</i>	<i>jende / jente</i>
<i>borondate</i>	<i>joku</i>
<i>doe / doai</i>	<i>kantatu</i>
<i>damu</i>	<i>kolore</i>
<i>deabru</i>	<i>kafe</i>
<i>denbora / denpora</i>	<i>karidade</i>
<i>dantza / jantza</i>	<i>komunio / komunino / komunione</i>
<i>diru</i>	<i>kanpo</i>
<i>desegin</i>	<i>kontra</i>
<i>errege</i>	<i>kanta</i>

liburu
lore / lora
lege
mundu
meza
modu
molde
moldatu
obeditu
olgeta
partitu
paradisu / parabisu

barkatu / parkatu
bekatu / pekatu
pentsatu
pentsamentu / pentsamendu
Sakramendu / sakramentu
santu / saildu
selnale
testamentu
umil
zapata
zentzu / zentzun
zeru

Euskaltzaindiak, bada, hitz hauek eta antzekoak diren beste asko eskubide osoz erabil daitezkeela erabakitzen du, euskaldunak, jatorrak eta garbiak direlako. Eta idazle eta hizlariari erabil ditzatela eskatzen die, hitz asmatutara jo gabe.

Berebat, hizkuntza berezien gaineretik zabaldurik dauden kultura eta zibilizaziozko hitzak ontzat hartzea eta erabiltzea Euskaltzaindiak begi onez ikusten du. Adibidez: *politika, teknika, literatura, liturjia, metro, kilometro*, eta abar.

1959ko Apirilaren 2an